SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-maxsus son (5-jild)
2025

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5SI10Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo oʻgʻli – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar boʻlimi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod Oʻktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b,;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent,;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Joʻraboy – falsafa fanlari doktori, professor;

Gʻaybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Moʻmin – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Oʻroqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Koʻchimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov Gʻaybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Togʻayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Poʻlatovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Boʻtayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 10-maxsus son (noyabr, 2025). - 450 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li
SUYIRLITEPA YODGORLIGIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK TADQIQOTLAR
VA TOPILGAN AYRIM TANGALAR TAHLILI 11-19

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna
O'ZBEKISTON ELEKTR ENERGETIKA SANOATI RIVOJIDA D.P.ROZITNING O'RNI 20-24

Umarov Sardor Yakubovich
XX ASRNING OXIRI-XXI ASR BOSHIDA GERMANIYA DAVLAT MOLIYASI VA
BIRLASHTIRISHNING MOLIYAVIY OQIBATLARI........ 25-31

Eshonkulov Shaxzod Eshkuvatovich
AHOLINING LOKAL-ETNOGRAFIK GURUHLARI VA ULAR BILAN BOG'LIQ
TOPONIMLAR 32-37

Olimov Nodirbek Anvarjon o'g'li
QO'QON XONLIGI ETNIK HOLATIGA OID MA'LUMOTLAR
("TARIXI SHOHRUXIY" ASARI MISOLIDA) 38-41

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Daminova Mashhuraxon
DAVRIY MATBUOT VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI........ 42-45

Ahmedov Bahodir Ismailovich
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASINING
TARIXIY BOSQICHLARI 46-55

Ravshanov Mahmud
ALISHER NAVOIYNING ASARLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN
FOYDALANISH MAHORAT: YECHIMLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUV MASALALARI...... 56-59

Asadova Ra'no Baymanovna
O'ZBEKISTON VA HINDISTON O'RTASIDAGI ILM-FAN HAMKORLIGI TARIXI
VA ZAMONAVIY BOSQICHLARI 60-64

Qurbonova Marg'uba
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIL SIYOSATI EVOLYUTSIYASI
VA MILLIY IDENTITETNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI
(1991–2025 YILLAR TAHLILI) 65-68

Kamolova Habiba Muhammadiyevna
SOBIQ SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SHAHRISABZ IQTISODIY
INFRATUZILMASIDAGI ZIDDIYATLI O'ZGARISHLAR 69-74

Ergashev Umar Kuziyevich
XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGI G'UZOR BEKLIGI AHOLISI
TARIXI (HARDURI ETNOGRAFIK GURUHI MISOLIDA) 75-79

Ergashev Akhror
THE FACTORS THAT HAVE LED TO INTERNAL CRISES IN PAKISTAN,
AND THE SUBSEQUENT STRENGTHENING OF THE MILITARY'S ROLE
IN THE COUNTRY'S POLITICAL LIFE 80-88

Qurbonov Abbos Shonazarovich
SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA ARXIV HUJJATLARINI TAHLIL QILISH:
YANGI TARIXIY YONDASHUVLAR 89-93

Esanova Nilufar
CHET EL INVESTITSIYALARINING O'ZBEKISTON SANOAT SIYOSATIDAGI O'RNI:
XALQARO HAMKORLIK TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL
(QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA) 94-97

Askarxodjayev Yaminxon Muxammedovich
"MAORIF VA O'QUTG'UCHI" JURNALI "MEHNAT MAKTABI NIMA DEMAK?"
MAQOLASIDA O'ZBEKISTON SSRDA AMALIY TA'LIM G'OYASINING DASTLABKI
NAZARIY ASOSLARI (1925-YIL, 1-SONI MISOLIDA) 98-105

Ismatova Zulfizar
O'ZBEK MILLIY KIYIMLARINING TAVSIFI VA TASNIFI 106-114

Abdualimova Durdona Shavkat qizi
G'AZNAVIYLAR QUDRATINING YEMIRILISH NUQTASI 115-125

Xadjamuratova Matlyuba Xoshimovna
YOSHLARNI IJTIMOIY HIMOYA QILISH – TADQIQOTLARNING MUHIM YO'NALISHI 126-129

Elboyeva Shaxnoza
ILMIY RAHBARLIK VA INNOVATSION BOSHQARUVDA
O'ZBEK AYOL OLIMALARINING ROLI 130-134

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA GEOLOGIYA VA YENGIL SANOAT TARMOQLARI
O'RTASIDAGI INTEGRATSIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 135-142

Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA
SANOAT TARKIBIY O'ZGARISHLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR
(XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 143-151

Sharipova Gulchehra Farhod qizi
IMPROVING THE PRACTICAL MECHANISM OF EDUCATION QUALITY
MANAGEMENT BASED ON FOREIGN EXPERIENCE:
IN THE CASE OF JAPAN 152-157

Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li
MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA MAHALLIY BOSHQARUV TIZIMLARIDA SUN'IY
INTELLEKT QO'LLASH TAJRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR 158-162

Sharopov Nurmuhammad Bobirovich
DAVLAT SIYOSATI VA YASHIL IQTISODIYOT:
SUBSIDIYALAR, SOLIQ VA RAG'BATLAR 163-166

Ibragimov Nodir Nusriddinovich
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA EKONOMETRIK
PROGNOZLASH USLUBLARINING TAKOMILLASHTIRILGAN YONDASHUVLARI 167-174

Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH HAJMINI OSHIRISHDA BOZOR MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH 175-179

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Raupova Ra'no Sohibovna
GLOBALLASHUV VA AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA IBN SINO MEROSIDAN FOYDALANISH 180-184

Mamayusupov Umidjon Kurbanovich
JAMIYATNI BOSHQARISHDA ILMIY BASHORATNING METODOLOGIK VA PROGNOSTIK VAZIFALARI 185-189

Ergashev Ozodbek Shavkatovich
YANGI DAVR G'ARB FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI 190-194

Alimova Shaxnoza Xamidovna
NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI TO'LAQONLI ISHTIROKI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR 195-205

Tolipov Baxtiyor
YOSHLAR IQTISODIY FAOLLIGINING TARIXIY GENEZISI VA RIVOJLANISH OMILLARI 206-211

Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich
AXBOROT TIZIMLARI, MAHSULOTLARI VA XIZMATLARIDAN AXBOROT BIZNESI MUHITINI YARATISH ASOSLARI 212-218

Abdullayeva Ziyoda Nabiyevna
RAQAMLI JAMIYATDA AXLOQIY ISHONCHNI AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMI 219-225

Yekubova Mavluda Iskandarovna
RAQAMLASHGAN JAMIYATDA KOMMUNIKATIV REALLIK VA KOMMUNIKATIV RATSIONALLIK 226-232

Madraximov Atabek Abduraximovich
EKOLOGIK TARBIYA HAMDA BILIM – EKOLOGIK MADANIYAT POYDEVORI 233-238

Рахматов Нуриддин Негкадамович
МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ В ТВОРЧЕСТВЕ ХУСЕЙНА ВОИЗА КАШИФИ 239-243

Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna
YOSHLAR ORASIDA GIYOHVAND MODDALAR VA SPIRTLI ICHIMLIKLARGA QIZIQISHNING IJTIMOIY SABAB VA OQIBATLARI 244-247

Xudoykulov Azamat Beshumovich, Saidov Shomahmud Azamat o'g'li
INSON FALSAFASI 248-252

Baratova Madina Xasanovna
KAMBAG'AL OILA FARZANDLARINING IJTIMOIY FAOLLIGINI TA'MINLASH: INDIVIDUAL VA IJTIMOIY OMILLAR 253-259

Ismoilov Maxamadixon Isroilovich
IQTISODIY ADOLAT VA FAROVONLIK FALSAFASI: ETIK TAMOYILLAR VA IJTIMOIY NOMUTANOSIBLIKLAR TAHLILI 260-269

Obidov Asliddin Shavkatovich
COSMIC UNITY AND MORAL CONSCIOUSNESS: REINTERPRETING FARGHANI'S COSMOLOGY THROUGH CHITTICK'S LENS 270-274

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Kaniyazova Jupargul Orinbayevna
THE RETROSPECTIVE PLOT IN THE SHORT NOVELS OF CH.AITMATOV 275-280

Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна
СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СРАВНЕНИЯ НА ЛЕКСИЧЕСКОМ, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОМ И МОРФОЛОГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ А. И. КУПРИНА) 281-285

Sanaqulova Fayoza
REKLAMA MATNLARIDA METAFORA TURLARI VA YONDOSH HODISALAR 286-289

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna
THE THEME OF EXILE AND ALIENATION IN BYRON’S POETRY 290-293

Norqobilova Nigora Uralovna
OʻZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI OLQISH VA QARGʻISH SOʻZLARNING LINGVOMADANIY SHARTLANISHI 294-298

Ahmedova Fayyoza Rashidovna
OʻZBEKISTONDA ICHKI TURIZM RIVOJLANISHINING INFRATUZILMAVIY, RAQAMLI VA SOTSIOMADANIY DRAYVERLARI 299-306

Elmuratova Zamira Khodjamuratovna
SOME PECULARITIES OF ENGLISH, KARAKALPAK AND TURKMEN PROVERBS ABOUT LABOR 307-310

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Sultanova Sabohat Alisherovna
FURTHER DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE FOR ASSESSMENT OF REGULATORY IMPACT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AS AN ELEMENT OF "SMART REGULATION" 311-317

Qushboqov Shohrux Xasan oʻgʻli
JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARINING TURLARI VA ULARNING FUQAROLIK-HUQUQIY MAQOMINING OʻZIGA XOS XUSUSIYATLARI BORASIDA AYRIM MULOHAZALAR 318-328

Egamberdiyev Vohidjon Otabekovich
JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAN OZOD ETILGAN SHAXSLARNI IJTIMOIY REABILITATSIYA QILISH VA MOSLASHTIRISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH 329-339

Xushvaqtov Oʻtkir Temirovich
VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR PROFILAKTIKASI BOʻYICHA MILLIY QONUNCHILIK NORMALARI TAHLILI 340-346

Leonid Khvan Borisovich, Zilola Gulimova
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC ADMINISTRATION 347-353

Normatova Shirin Abdulnabiyevna
XOTIN-QIZLARGA NISBATAN ZOʻRAVONLIKKA QARSHI KURASH BOʻYICHA MILLIY QONUNCHILIKDAGI BOʻSHLIQLAR TAHLILI 354-362

Каюмова Асаля Султномуродовна
ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ:
ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ 363-368

Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi
KRIPTOAKTIVLARGA OID JINOYATLAR VA XALQARO HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ... 369-377

Imomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li
VIRTUAL MULKNING HUQUQIY REJIMI: SUI GENERIS YONDASHUV 378-392

Amonov Zavqiddin
ISLOM HUQUQIDA MULKIY HUQUQLAR PARADIGMASI 393-400

Saidmuradov Najmiddin Nabijonovich
YUQORI INSTANSIYA SUDLARIDA PROKUROR ISHTIROKINING
JINOYAT-PROTSESSUAL JIHATLARI 401-405

Makhmudjanova Mokhirakhon
ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING GENDER EQUALITY........ 406-411

Нормуродова Азиза Азимжон кизи
СЕКСУАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИЗОБРАЖЕНИЙ:
ПОНЯТИЕ, ФОРМЫ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ 412-418

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Utkirov Nusrat
BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA HARAKAT SIFATLARINI
RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA MUAMMOLI-
MODULLI YONDASHUVLAR 419-424

Jamolova Shahlo Qobilovna
BO'LAJAK FIZIKA FANI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI DASTURIY
TA'LIM VOSITALARIDAN FOYDALANIB RIVOJLANTIRISH METODIKASI
("REAL GAZLAR. MOLEKULALARARO O'ZARO TA'SIR. REAL GAZLAR.
VAN-DER-VAALS TENGLAMASI" MAVZU MISOLIDA) 425-428

Rasulova Moxidil
TIBBIYOT TA'LIMI TIZIMIDA FUNDAMENTAL FANLARNI O'ZLASHTIRISHDA TALABALAR
BILIMINI BAHOLASHNING ASOSIY SABABLARI VA DIDAKTIK IMKONIYATLARI 429-438

Ismailov Oybek Abdurasulovich
ANESTEZIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA ENTRUSTABLE PROFESSIONAL
ACTIVITIES (EPA) TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB TALABALARGA MALAKAVIY
TA'LIM BERISH 439-445

Davlatova Nilufar Vosiljonovna
BO'LAJAK IQTISODCHI MUTAXASSISLARNING KREATIV IQTISODIY FIKRLASHINI
RIVOJLANTIRISHDA PROBLEMALI VA LOYIHALI O'QITISH TEXNOLOGIYALARI 446-449

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Special Issue 10 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 20 October 2025
Accepted: 15 November 2025
Published: 30 November 2025

Article / Original Paper

PHILOSOPHY OF MAN

Xudoykulov Azamat Beshumovich,
Acting Associate Professor,
Department of History and Social Sciences,
University of Economics and Pedagogy
E-mail: azamatxudoykulov@gmail.com

Saidov Shomahmud Azamat ogli,
1st-year Master's student,
Department of Pedagogy and Psychology,
Turon University
E-mail: shomahmudsaidov@gmail.com

Abstract. This article analyzes the essence of human philosophy, the process of its formation, the natural and social aspects of man, as well as the issues of human freedom, thought and spiritual world. The role of man in society and the importance of philosophy in human life are highlighted.

Keywords: man, philosophy, thought, spirituality, freedom, society, consciousness, existence.

INSON FALSAFASI

Xudoykulov Azamat Beshumovich,
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrasi dotsent. v.b.
E-mail: azamatxudoukulov@gmail.com

Saidov Shomahmud Azamat o'g'li,
Turon universiteti Pedagogika va psixologiya kafedrasi
1-bosqich magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada inson falsafasining mohiyati, uning shakllanish jarayoni, insonning tabiiy va ijtimoiy jihatlari, shuningdek, inson erkinligi, tafakkur va ma'naviy dunyosi masalalari tahlil qilinadi. Insonning jamiyatdagi o'rni hamda falsafaning inson hayotidagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: inson, falsafa, tafakkur, ma'naviyat, erkinlik, jamiyat, ong, mavjudlik.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI10Y2025N39

Kirish. Inson – falsafaning bosh mavzusi. Insonning yaralishi, moxiyati va jamiyatda tutgan o'rni falsafiy muammolar tizimida muhim o'rin tutadi. Turli falsafiy ta'limotlarda bu masalalar turlicha talqin etib kelingan. Shunday bo'lish tabiiy ham edi, chunki inson moxdyatan ijtimoiy-tarixiy va madaniy mavjudot sifatida har bir yangi tarixiy sharoitda o'zligini chuqurroq anglashga, insoniy mohiyatini ro'yobga chiqarishga intilaveradi.

Mavzuga oid adabiyotlarning sharhi. Suqrotning «O'zligingai bil» degan xikmatli so'zi har bir tarixiy davrda yangicha ahamiyat kasb etadi. Insonda butun olam va jamiyatning

mohiyati mujassamlashgandir. Ulugʻ mutasavvuf Abdulxoliq Gʻijduvoniy insonni «kichik olam» deb hisoblagan. Falsafada baxs yurigiladigan barcha masalalar inson muammosiga bevosita daxldordir. Umuman olganda, insonga daxddor boʻlmasa, unga foyda keltirmasa, jamiyatning ogʻirini yengil qilmasa, unday fanning keragi bormikan? Shu maʼnoda, inson, avvallo, oʻzi uchun zarur boʻlgan fanlarni, ilmlar va bilimlar tizimini yaratgan. Hindistonda inson toʻgʻrisidagi falsafiy fikrlarning vujudga kelishi, hozirgi zamon fani maʼlumotlariga koʻra, eramizdan avvalgi XXII-VII asrlarga toʻgʻri keladi [1].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda tarixiy-siyosiy yondashuv asos qilib olingan. Tabiat, madaniyat, siyosat, sivilizatsiya, bilish kabi masalalar inson manfaatlari va insoniy moddiyatning namoyon boʻlish shakllaridir. Ularning barchasi inson tabiati va mohiyati bilan bogʻliqdir.

Falsafa insonni olamning tarkibiy qismi sifatida oʻrganadi. Inson shunday murakkab kab va koʻp qirrali mavjudotki uning mohiyati yaxlit bir butunlik sifatida inson, individuallik tushunchalari orqali ifodalanadi. Bu tushunchalar bir-biriga yaqin va maʼnodosh boʻlsa ham, bir biridan farqlanadi.

Inson — oʻzida biologik, ijtimoiy va psixik xususiyatlarni mujassamlashtirgan ongli mavjudot. Insonning biologik xususiyatlari ovqatlanish, himoyalanish, zurriyot qoldirish sharoitga moslashish kabilar xos.

Insonning psixik xususiyatlariga ruhiy kechinmalar, hayratlanish, gʻam- tashvish, qaygʻu, iztirob chekish, zavqlanish, kayfiyat kabilar kiradi.

Inson shu xususiyatlari orqali yaxlit bir tizimni tashkil etadi. U yaxlit mavjudot sifatida oʻz extiyojlarini qondiradi va insoniyat davomiyligini taʼminlaydi. Insonga xos boʻlgan biologik xususiyatlarni ijtimoiy xususiyatlardan ustun qoʻyish yoki psixologik xususiyatlarni boʻrttirish uning mohiyatini buzib talqin etishga, bir yoqlamalikka olib keladi.

Falsafa tarixida inson toʻgʻrisidagi taʼlimotlarda biologizm, sotsiologizm, psixologizm kabi yoʻnalishlari vujudga kelgan. Biologizm insonning tabiiy- biologik xususiyatlariga, sotsiologizm insonning ijtimoiy xususiyatlariga, psixologizm esa, maʼnaviy, ruhiy, psixologik xususiyatlariga bir yoqlama yondashishpga asoslangan edi.

Inson tarixning yaratuvchisi sifatida tabiat taraqqiyotidagi uzluksizlikni taʼminlaydi. U oʻz bilimi, tajribasi va yutuqiarini kelgusi avlodlarga meros qilib qoldiradi; tabiat va jamiyatni qayta quradi va takomillashtiradi. Inson oʻz aqli tufayli butun koinot, tabiat taraqqiyotida buyuk yaratuvchi kuch sifatida namoyon boʻladi, oʻz tarixini yaratadi, uni avaylab-asraydi. Inson faoliyati va tajribalari jamiyatning takomillashuvi va kishilarning har tomonlama kamol topishi uchun manba boʻlib xizmat qiladi.

Tabiat va jamiyatdagi oʻrni va ahamiyati, yaratuvchilik mohiyati, oliy mavjudot ekani, vorislikning davomiyligini taʼminlashi barcha ijobiy va foydali nuqtalarni saqlashi va taʼrif etishi kabi xususiyati va qobiliyagi tufayli inson muqaddqas va tabarruk qadriyat hisoblanadi. Antrolologaya insondagi insoniylikning namoyon boʻlish va rivojlanishini ruh bilan bogʻlaydi. Ayrim tadqiqotchilar insonga xos boʻlgan biror-bir xususiyatga alohida urgʻu bergan va shu orqali insoniy mohiyatni ochib berishga harakat qilgan. Masalan, I. Kant insondagi axloqiy jihatlarga koʻproq eʼtibor bergan va uni ezgulikni yovuzlikdan farqlovchi mavjudod sifatida taʼriflagan. Vladimir Solovyev insonning bosh mavjudotlardan farqini uyalish, achinish va oliy kuchlar sigʻinishi kabi xususiyatlarda, deb bilgan. Uning fikricha, inson oʻzining tuban mayllari

va gunohlaridan uyalish qobiliyatiga ega. Faqat odamlarga emas, balki butun tirik jonga achinish va muqaddas kuchlarga sigʻinish insongagina xos.

Tahlil va natijalar. Inson tabiati — gʻoyat murakkab. Unda hayvoniy va ilohiy sifatlar mujassamlashgan. Lekin u — hayvon ham, farishga ham emas. Insoniy ruh va maʼnaviyat uni boshqa mavjudotlarda yuqori darajaga koʻtaradi. Insonni oʻrganadigan fan — antrolologiya deb yuritiladi, qarash ham biryoqlamalikka olib kelishi, yetilgan ijtimoiy muammolar moxiyatini toʻgʻri tushunishga xalaqit berishi mumkin. Mamlakatimizda shakllanayotgan milliy gʻoya va milliy mafkura insonga biryoqlama qarashlarga zid ravishda, undagi moddiylik va maʼnaviylikni uyrunlapggirishni taqozo etadi. Bozor iqtisodiyoti kishilarning farovon, boy — badavlat, mulkdor, barcha qulayliklarga ega boʻlishini inkor etmaydi. Aksincha, ularni tadbirkor, uddaburon va mehnatsevar boʻlishga ragʻbatlantiradi. Yuksak maʼnaviyatgina inson ehtiyojlarini oqilona qondirishga, ijtimoiy adolat oʻrnatib, saxiy va olihimmat boʻlishga undaydi.

Inson hayotining maʼnosi haqidagi dastlabki fikr-mulohazalarni, noortodoksal oqim rivojiga munosib hissa qoʻshgan buddizm maktabi muxlislarining qarashlarida ham uchratish mumkin [2].

«Men» ong tufayligina oʻzini boshqa borliqdan farqlaydi. Boshqa narsalar insonga begona voqelik boʻlib tuyuladi. Xar insonning mustaqilligini ifoda etadi.

Ular shaxsning moddiy va maʼnaviy ehtiyojlari qondirshqa, uning komil inson sifatqqa rivojlanishi muhim ahamiyatga egadir. Mustaqillik yillarida amalga oshirilayotgan barcha islohotlar inson manfaatlari, uning maqsadlari roʻyobga chiqishini taʼminlashga, uning barkamol sifatlar kasb etishiga qaratilgandir. Shaxs islohot natijalaridan baxramand boʻluvchigina emas, balki ularni sobitqadamlik bilan amalga oshiruvchi kuch sifatida ham yangalanish jarayonini oʻzgartiradi, yuksaladi, qadr-qimmat topadi va eʼzozlanadi.

Insonning jamiyatdagi oʻrni, qadr-qimmati borasida istiqlol yillarida oʻz oldiga quyidagilarni maqsad va vazifa qilib qoʻyadi:

- insonning qadr-qimmatini joyiga qoʻyish;
- inson uchun baxtli hayot sharoitlarini yaratish;
- insonning oʻzligini anglashi, ijtimoiy burch va vazifalarini ado etishi, sogʻlom avlodlar uzluksizligini taʼminlashi, kelgusi avlodlarga yaxshi xotiralar qoldirish va iymon eʼtiqodi butun boʻlishi uchun qulay sharoitlar yaratish.

Bunday imkoniyatlarni amalga oshirishga xalaqit berish va nuqsonlar ham inson tabiati bilan bogʻliqdir. Hozirda, inson toʻgʻrisidaga falsafiy taʼlimot va qarashlarda, asosan uning ijobiy xususiyatlariga, yaratuvchanligiga koʻproq eʼtibor berib kelindi. Keyingi vaqtlarda inson borligʻining jihatlari ham taxlil qilina boshlandi. Mustaqillik yillarida inson tabiatini chuqurroq koʻrgan va undagi salbiy mayllarni bartaraf etishga yordam beradigan falsafiy qarashlarga ehtiyoj vujudga keldi. Shuni bilish joizki, ayrim kishilar millat, Vatan, xalq manfaatlariga erishishda jamiyatdagi mavjud qonun-qoida va meʼyorlarii poymol etib, koʻproq gʻarazli maqsadlarini amalga oshirishga turli ixtiloflarni keltirib chiqarishga harakat qiladi. Shunday niyatlar yoʻlida hatto jinoiy guruxlarga birlashadi, jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega boʻlgan davlat turlarini amalga oshirishga toʻsqinlik qiladilar. Shuning uchun ular milliy totuvlik, tinchlik va barqarorlikka raxna soladi maʼnaviy-axloqiy muhitni buzadi, kishilarning ijtimoiy adolatga boʻlgan ishonchini susaytiradi, barkamol insonni yetkazishga qarshilik koʻrsatadi. Ular turli ziddiyatlarni keltirib chiqaruvchi firibgarlar, hokimiyatga intiluvchi ekstremistlar, korrupsiya va jinoyatchilik olami vakillari, giyohvand, poraxoʻr,

terrorchi va shuxratparastlar kabi jamiyat uchun noxush odamlardir. Insonni falsafiy bilish va tahlil etishda ana shunday kishilar mavjudligini e’tiborga olish muhimdir. Demokratik jamiyat inson huquqlarini ta’minlashni oʻz oldiga maqsad qilib qoʻyar ekan, bunday kishilarni tarbiyalashga, ularni ijtimoiy foydali mehnatga jalb etishga, kishilar ongida milliy manfaat va ijtimoiy qadriyatlarni rivojlashirishga alohida e’tibor beradi.

Shaxs erkinligi va tarixiy zarurat bir-biri bilan uzviy bogʻliq tushunchalardir. Mamlakatimizning taraqqiyot yoʻlida paydo boʻlgan qiyinchilik va muammolar mohiyatini anglashni oʻz bilimi va mahoratini oshirishga, yuksak gʻoyalarga bogʻliq boʻlib yashash va ularni jadal amalga oshirishga undaydi. Ijtimoiy tabaqalanish jarayonida kishilarning boy va qashshoq guruxlarga ajralishi oddiy qonuniy jarayondir. Oʻzbekistonda amalga oshirilayotgan moddiy islohotlarning eng muhim xususiyati aholining muayyan qismining ijtimoiy himoyalanishida, koʻp bolali, nafaqaxoʻrlar, talabalar va nogironlarning davlat tomonidan himoyalanganida, ijtimoiy adolatning qaror topishida namoyon boʻlishi. Kishilarning boqimandalik kayfiyati, tafakkur turgʻunligidan ozod boʻlishlari, oʻzgargan yangi moddiy sharoitga moslashishlari, oʻz bilimi va mahoratini amalga oshirishlari uchun gamxoʻrlik qilish iqtisodiy islohotlarning insonparvarlik yoʻnalishga ega ekanligidan dalolat beradi.

Xulosa va takliflar. Tahlillar shuni koʻrsatadiki, Falsafiy antropologiya (*falsafa* va *antropologiyadan)* inson falsafasi keng ma’noda - inson tabiati va mohiyati haqidagi falsafiy ta’limot; tor ma’noda esa XX asr birinchi yarmidagi Gʻarbiy Yevropa falsafasining (asosan nemis) yoʻnalishi Dilteyning hayot falsafasi, Gusserl fenomenologiyasi va boshqalar gʻoyalaridan kelib chiqqan va yaxlit ta’limot yaratishga intilgan yoʻnalish(maktab). Turli fanlar — psixologiya, biologiya etnologiya va sotsiologiya shuningdek, din va boshqalar ma’lumotlaridan foydalanish va sharhlash mumkin.

Inson toʻgʻrisidagi dastlabki mifologik–diniy qarashlar oʻrnini asta-sekin falsafiy qarashlar egallay boshladi [3]. Bunday qarashlarni qadimgi Xitoy falsafa maktablaridan Yan in szi (eramizdan avvalgi VIII-VI asrlar) da koʻrish mumkin. Ushbu maktab muxlislarining fikriga koʻra, Koinotda tartibsiz uchib yurgan oʻn ming narsalar zamirida ikki ilohiy qudrat: Yan va in vujudga keldi. Yan (erkak xohish-irodasining asosi) butun osmonni boshqargan boʻlsa, In (ayollikning asosi) erni boshqargan emish. Oʻsha ikki qudrat orasidagi oʻzaro aloqadorlik butun olam binosining asosini barpo etibdi. Erkaklik va ayollik, shuningdek, “besh stixiya”: suv, olov, metall, yogʻoch, urugʻ orasidagi oʻzaro aloqadorlik inson ruhiy-ma’naviy qiyofasining asosini tashkil etarkan.

Sheler falsafiy antropologiyaning asosiy vazifasini insonning mohiyatini ochib berish ya’ni inson nima degan savolga javob berish deb hisoblagan. “Dinlar ham falsafalar ham — deb yozgan edi u — shu paytgacha insonning nima ekanligini aniqlash oʻrniga qanday qilib va qaerdan paydo boʻlganligi haqida gapirishga harakat qilishdi”. Shu bilan birga Sheler bu savolga javob topish qiyinligini aniq angladi chunki “inson shunchalik keng, yorqin va xilma-xildirki, uning barcha ta’riflari juda tor boʻlib chiqadi”.

Marhum Sheler falsafasida biz energetik jihatdan mustaqil kuchli “impuls” va kuchsiz “ruh” dan tashkil topgan mavjudlikning ikki tomonlama asosi haqida gapiramiz. Oʻz-oʻzidan Shelerning fikriga koʻra unda harakat qiluvchi kuchlar oqimi pastdan yuqoriga qarab oʻtishi xarakterlidir: mavjudlikning har bir yuqori shakli quyi shakllarning energiyasiga tayanadi.

“Hayot” chegarasidan tashqariga chiqish inson mavjudligining eng muhim belgisidir marhum Shelerda esa inson oʻzining asosiy tamoyilini amalga oshirishga intiladi uning

oʻlchovlarida ilohiylik inson bilan birlashadi bu falsafiy ta’limotdagi iloh inson va insoniyatda boʻlish deb tasavvur qilinadi. Inson Xudoning ijodi sifatida emas balki asl ontologik imkoniyatlarning buyuk sintezining “hammuallifi” (Mitbildner) sifatida tushuniladi.

Xulosa va takliflar. Tahlillar shuni koʻrsatadiki, Inson falsafasi – bu insonning oʻzini, jamiyatni, tabiatni va yaratuvchini anglashga intilishdir. U insonni borliqning markaziga qoʻyadi va uni ruhiy, axloqiy, aqliy jihatdan yuksaltirishga xizmat quladi. Inson falsafasi insonning oʻz mohiyatini kashf etishi, erkin va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllanishi uchun nazariy asos yaratadi.

Tadqiqot natijalariga tayanib, quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- Umuminsoniy muammo;arni bartaraf etish uchun jahonning barcha davlatlari, barcha millat va elatlar birlashib harakat qilishlari zarurligi kundan-kunga ortib bormoqda.
- Insoniyat endilikda hamkorlik qilish madaniyatiga ega boʻlishi zarur.
- Insoniyatni jahon sivilizatsiyasi xuddi oʻsha hamkorlik, birlashib sa’y-harakat qilish madaniyati, aql-zakovati dahshatli umuminsoniy xavf-xatardan eson-omon saqlab qoladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. И.И.Богоута. История философии. В кратком изложении. Перевод с чешского М., «Наука» 1991, 17-бет.
2. Buddizm buddaq so’zidan olingan. Budda taxminan uyg’onish, poklanish, dili ravshanlik degan ma’noni bildiradi. Философияю Часть первая. История философии. М.1999, 32-вет.
3. Щутцкий Ю.К. Китайская книга перемен. М., 1966; Быков Ф.Зарождение политической и философской мысли в Китае. М., 1966.
4. Степанянц М.Т.Восточная философия. М.,1997.
5. A. Forobiy “Fozil odamlar shahri”. – Toshkent: Fan, 1993.
6. Ibn Sino. “Donishnoma”. – Toshkent: G’afur G’ulom nomidagi nashriyot, 1980.
7. Xabermas Y. “Kommunikativ harakat nazariyasi”. – Moskva: Akademiya, 2006.
8. A. Navoiy “Maxbub ul-qulub”. – Toshkent: Fan, 1983.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).